Toivakan hyvinvointisuunnitelma 2026-2029

Sisällys

1. Johdanto
2. Kuntastrategia ohjaa hyte-työtä
3. Yhteistyö ja yhdyspinnat hyvinvointialueen kanssa
4. Hyvinvoinnin edistämisen painopisteet vuosille 2026-2029
    - Tavoite: Liikunnallisen elämäntavan edistäminen
        - Toimenpiteet ja mittarit
    - Tavoite: Osallisuuden ja kuuntelemisen turvaaminen
        - Toimenpiteet ja mittarit
    - Tavoite: Mielen hyvinvoinnin tukeminen
        - Toimenpiteet ja mittarit
5. Ehkäisevän päihdetyön suunnitelma
6. Hyvinvointisuunnitelman seuranta ja päivitys

Lähteet

Liite: Kuntakortti Toivakka

1. Johdanto

Kunnan hyvinvointisuunnitelma on lakisääteinen asiakirja, joka ohjaa kunnan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen toimia. Suunnitelma laaditaan valtuustokausittain. Sen tulee kulkea käsi kädessä kuntastrategian, kunnan muiden hyvinvointia ja terveyttä edistävien suunnitelmien ja hyvinvointialueen alueellisen hyvinvointisuunnitelman kanssa. Se perustuu kuntalain ja sosiaali- ja terveydenhuoltolain asettamiin velvoitteisiin.

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä (612/2021, 6§) velvoittaa kuntaa edistämään asukkaidensa hyvinvointia ja terveyttä, asettamaan tätä tukevat tavoitteet ja toimenpiteet, arvioimaan päätöstensä vaikutuksia kuntalaisiin, seuraamaan hyvinvoinnin kehitystä väestöryhmittäin siitä säännöllisesti raportoiden sekä tekemään tiivistä yhteistyötä hyvinvointialueen ja muiden hyvinvointia ja terveyttä edistävien toimijoiden kanssa.

Kuntalain (410/2015) mukaan kunnan tehtävänä on edistää asukkaidensa hyvinvointia ja alueensa elinvoimaa sekä järjestää palvelut taloudellisesti, sosiaalisesti ja ympäristö huomioiden kestävällä tavalla. Hyvinvoinnin edistäminen tulee huomioida kunnan strategiassa, päätöksenteossa ja kaikessa toiminnassa.

Tämä Toivakan kunnan hyvinvointisuunnitelma 2026-2029 ohjaa kunnan työtä kuntalaisten hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi. Suunnitelma asettaa yhteiset tavoitteet kunnan poikkihallinnolliselle työlle ja antaa raamit myös yhteistyöverkostoissa tehtävälle työlle, sillä hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen on koko kunnan yhteinen tehtävä. Työ edellyttää kunnassa eri palvelualueiden, luottamushenkilöiden, hyvinvointialueen, työllisyysalueen, eri yhdistysten ja seurakuntien sekä yritysten välistä yhteistyötä ja yhteisten tavoitteiden tiedostamista sekä niihin sitoutumista. Myös yksilöiden oma aktiivisuus ja vastuu hyvinvointinsa edistämisestä ja omista valinnoista on keskeistä.

Suunnitelman tavoitteet pohjautuvat kuntaa ja sen väestöä koskevaan ajantasaiseen tilastotietoon, jota on koottu kunnan vuosittaisiin hyvinvointiraportteihin ja laajaan hyvinvointikertomukseen. **Toivakan kunnan laaja hyvinvointikertomus 2021-2024** on julkaistu kunnan verkkosivuilla.

Suunnitelma pohjautuu myös vahvasti paikalliseen asiantuntemukseen ja arjen havaintoihin perustuvaan ilmiöpohjaiseen tietoon, eri tahojen kanssa käytyihin keskusteluihin ja hyvinvointialueen omassa alueellisessa suunnitelmassaan määrittämiin alueellisiin tavoitteisiin. Kuntalaiset ovat antaneet asukaskyselyissä ja kuntalaisilloissa arvokkaita näkemyksiä hyvinvointitavoitteiden pohjaksi. Myös kuntalaisille järjestetyssä kuntastrategiaa käsittelevässä tilaisuudessa nostettiin esiin runsaasti erilaisia hyvinvoinnin teemoja. Yhdistykset ovat olleet mukana suunnitelmatyössä valmistelemalla omia kohderyhmiään koskevia erillissuunnitelmia sekä osallistumalla valmisteluun vaikuttamistoimielimissä toimivien edustajiensa kautta. Suunnitelma on valmisteltu kokonaisuudeksi hyvinvointityöryhmässä hyvinvointisuunnittelijan johdolla.

Pienen kunnan haasteena on ollut joidenkin ilmiöiden osalta tietopohjan aukot, koska tilastollista tietoa ei ole ollut saatavilla esimerkiksi pienestä väestöpohjasta johtuen. Meillä ei ole myöskään toisen asteen oppilaitoksia, jonka vuoksi tilastotieto toisen asteen opiskelijoiden osalta puuttuu. Tällöin paikallisen asiantuntija- ja ilmiöperäisen tiedon ja kunnan toteuttaman oman tiedonkeruun merkitys korostuu.

HYTE-kerroin kunnan rahoituksessa

Kunnille maksetaan valtionosuuden lisäosaa hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä HYTE-kertoimen perusteella. Tällä on haluttu varmistaa kuntien aktiivinen toiminta asukkaiden hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi vuoden 2023 sote-uudistuksen jälkeenkin.

HYTE-kerroin koostuu tulos- ja prosessi-indikaattoreista. Tietojen lähteenä käytetään esimerkiksi kouluterveys- ja TEAviisari-kyselyjä sekä Tilastokeskuksen keräämiä tietoja. Indikaattorien soveltuvuus arvioidaan määräajoin THL:n toimesta. Erilaisilla indikaattoreilla kerätyn tiedon tulee olla kunnittain vertailukelpoista, luotettavaa ja säännöllisesti saatavilla.

HYTE-kertoimen tulosindikaattorit kuvaavat kuntalaisten terveydentilassa ja hyvinvoinnissa tapahtuneita muutoksia. HYTE-kertoimen prosessi-indikaattorit arvioivat kunnan toimintaa ja rakenteita hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi. Prosessi-indikaattorien avulla pyritään selvittämään, millaista kunnan tekemä hyvinvoinnin ja terveydenedistämistyö on. Prosessi-ndikaattoritiedot muodostuvat kuntien TEAviisari-kyselyjen pohjalta. (HYTE-kerroin kunnille – THL)

Vuonna 2026 Toivakan kunnalle HYTE-kertoimen perusteella maksettava valtionosuuden lisäosa on 18,73 €/asukas.

TEAviisari

TEAviisari on Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) kehittämä arviointi- ja seurantatyökalu, jolla mitataan kunnan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen aktiivisuutta eli kunnan rakenteita, toimintaa ja johtamista. Tiedon keruu toteutetaan joka toinen vuosi eri osa-alueilla, joita ovat kuntajohto, liikunta, perusopetus ja kulttuuri. Toivakan osalta toisen asteen koulutuksen TEAviisaria ei kerätä, koska meillä ei ole toisen asteen oppilaitoksia. Myös hyvinvointialue vastaa joka toinen vuosi vastaavaan tiedonkeruuseen. (TEAviisari - Terveyden edistämisen vertailutietojärjestelmä)

Toivakan kunnan TEAviisari-pisteiden kooste vuosien 2025-2026 tiedonkeruusta on alla. Toivakan saamat tarkemmat pistemäärät eri osa-alueilta on esitelty tarkemmin TEAviisarissa Toivakan kuntasivulla.

Pisteet	Toivakka	Koko maa
Kaikki sektorit	56	72
Kuntajohto	65	87
Perusopetus	68	66
Lukiokoulutus	..	69
Ammatillinen koulutus	..	66
Liikunta	37	71
Hyvinvointialueet	..	64
Kulttuuri	52	77

2. Kuntastrategia ohjaa hyte-työtä

Toivakan kunnan kuntastrategia vuosille 2022–2030 päivitettiin syksyllä 2026. Strategian mukaisesti Toivakka on hyvinvointikunta, jossa hyvä arki kuuluu kaikille. Toivakan arvopohjana toimivat aitous ja yhteisöllisyys, rohkeus ja avoimuus, sekä oppiminen ja kehittyminen.

Hyvinvointisuunnitelma toteuttaa kuntastrategian tavoitteita kuntalaisten hyvinvoinnin, terveyden, osallisuuden ja kunnan elinvoiman edistämisessä.

Kunnan kaikki palvelualueet ovat hyvinvoinnin tekijöitä ja luovat yhdessä kuntalaisten hyvinvoinnin edellytykset. Hyvinvoinnintekijänä toimii myös yhteisö, sillä koko kuntayhteisö rakentaa hyvinvointia ja elinvoimaa yhteen hiileen puhaltaen kohti yhteneväisiä tavoitteita.

Strategian tavoitteena on edistää kuntalaisten hyvinvointia, osallisuutta ja elinvoimaa, mikä näkyy hyvinvointisuunnitelmaan muodostetuissa painopisteissä:

- **Liikunnallisen elämäntavan edistäminen** tukee kuntalaisten terveyttä, toimintakykyä ja hyvinvointia sekä vahvistaa kunnan vetovoimaa ja elinvoimaisuutta.
- **Mielen hyvinvoinnin tukeminen** edistää kuntalaisten kokonaisvaltaista hyvinvointia, arjessa pärjäämistä ja yhteisöllisyyttä sekä ehkäisee hyvinvointi- ja terveyserojen kasvua.
- **Osallisuuden ja kuulemisen turvaaminen** vahvistaa kuntalaisten mahdollisuuksia osallistua, vaikuttaa ja tulla kuulluiksi sekä tukee avoimen, yhteisöllisen ja osallistavan kunnan toimintakulttuuria.

Näin hyvinvointisuunnitelma toimii välineenä, jonka avulla kuntastrategian hyvinvointiin, elinvoimaan, kestävyyteen ja infrastruktuuriin liittyvät painopisteet konkretisoituvat toimenpiteiksi, jotka viedään käytännön tasolle.

Strategian toteutumisen mittarit toimivat myös osaltaan hyvinvoinnin edistämisen mittareina.

Päivitetyn strategian mukaisesti hyvinvoinnin tekijöinä nostetaan esille kaikki kunnan palvelualueet. Tätä palvelualueiden yhteistä roolia on kuvattu seuraavassa diassa.

Laaja-alainen hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen Toivakan kunnassa

Kirjasto- ja kulttuuripalvelut

Kansalaistoiminnan tukeminen

Perusopetus

Yrityspalvelut ja työllisyys

Varhaiskasvatus

Viestiminen

Nuorisopalvelut

Julkinen liikenne

Hallintopalvelut

Sivistys- ja hyvinvointi-palvelut

Vapaa-aikapalvelut

Maankäyttö ja kaavoitus

Kuntaympäristö-palvelut

Hyvinvointipalvelut

Kadut, tiet ja vesihuolto

Puulan seutuopisto

Kunnan tilat ja tukipalvelut

Kotoutumisen edistäminen

Liikuntapaikat

Rakentamisen luvat

Ympäristönsuojelu

HYTE-työn poikkihallinnollisuus

Kuntaliiton mukaan hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen on kunnan lakisääteinen perustehtävä, joka kuuluu kaikille kunnan toimialoille. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tehtävä kunnassa on laaja-alainen ja poikkihallinnollinen. (Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen, Kuntaliitto)

Toivakassa poikkihallinnollisuus toteutuu hyvinvointityöryhmässä, joka on muodostettu poikkihallinnolliseksi asiantuntijatyöryhmäksi, jossa ovat kunnan kaikki palvelualueet edustettuina. Hyvinvointityöryhmän työskentelyä johtaa hyvinvointisuunnittelija.

Hyvinvointityöryhmä kokoontuu säännöllisesti käsittelemään hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen liittyviä asiakokonaisuuksia ja osallistuu kehittämistyöhön. Se valmistelee myös tiettyjä lautakunnan päätöksentekoon tulevia asioita eikä työryhmällä itsellään ole päätäntävaltaa.

Tarvittaessa hyvinvointityöryhmä jalkautuu myös toteuttamaan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen konkreettisia toimenpiteitä. Se toimii myös esimerkiksi liikunnan edistämisestä vastaavana monialaisena työryhmänä ja sillä on erilaisia määriteltyjä vastuita ehkäisevän päihdetyön ja perhekeskustoiminnan osalta.

3. Yhteistyö ja yhdyspinnat hyvinvointialueen kanssa

Keski-Suomen hyvinvointialue on laatinut alueellisen hyvinvointisuunnitelman Hyvinvoiva keskisuomalainen vuosille 2026-2029. Suunnitelma on julkaistu Keski-Suomen hyvinvointialueen verkkosivuilla. Alueellinen hyvinvointisuunnitelma perustuu alueen hyvinvointitietoon ja sen seurantaan. Alueellinen hyvinvointisuunnitelma asettaa painopisteet, tavoitteet ja indikaattorit sekä ohjaa ja yhteensovittaa alueen hyte-työtä.

Hyvinvointialueen ja kunnan suunnitelmien tulee tukea toisiaan ja perustua jaettuun hyvinvointitietoon. Keski-Suomen hyvinvointialueen alueellisen suunnitelman painopisteet ovat arjen turvallisuus, mielen hyvinvointi ja liikunnallinen elämäntapa. Painopisteet kytkeytyvät vahvasti Toivakan kunnan hyvinvointisuunnitelman painopisteisiin, jotka on tunnistettu paikallisesta tarpeesta ja tilannekuvasta nouseviksi.

Keski-Suomen hyvinvointialueen suunnitelma sisältää sekä kunnille että hyvinvointialueille yhteistyössä edistettäviä tavoitteita, joista osa on molempien HYTE-kertoimen indikaattoreihin liitännäisiä. Nämä ilmenevät seuraavassa taulukossa.

HVA Hyte-kerroin

KUNTA Hyte-kerroin

Lasten, nuorten ja perheiden palvelut	Työikäisten palvelut	Ikääntyneiden palvelut	Vammaisten palvelut	Terveydenhuollon palvelut
Arjen turvallisuuden edistäminen				
Tavoite: **Lapsiperheiden hyvinvointiuhkat tunnistetaan ajoissa ja varhainen arjen tuki vahvistuu.** **Tausta:** Perheiden arjen hyvinvoinnin haasteet, vanhemmuuden haasteet, kuormittavat elämäntilanteet.	Tavoite: **Työikäisten tukitoimet ja palvelujen välinen yhteistyö vahvistuvat työllistymisen edellytysten parantamiseksi** **Tausta:** Haasteet työllistymisessä, työttömyyden uhka, muuntuva työympäristö, taloudelliset haasteet	Tavoite: **läkkäiden toimintakyky vahvistuu, kaatumistapaturmat ja lonkkamurtumat vähenevät. Asumisen turvallisuus vahvistuu.** **Tausta:** Asumisturvallisuus, kaltoinkohtelu, kaatumiset, , alkoholi i lääkkeet	Tavoite: **Vammaisten arjen turvallisuus lisääntyy** **Tausta:** Kaltoinkohtelun riski, arjen liikkumisen hankaluudet, turvallisuus arjessa, palvelujen tuki	Tavoite: **Asukkaiden arjen tukiverkko vahvistuu ja vammautumisia ja ennenaikaisia kuolemia ehkäistään.** **Tausta:** Vammat ja myrkytykset, väkivalta
Mielen hyvinvoinnin edistäminen				
Tavoite: **Nuorten elämänhallinta ja osallisuus vahvistuvat ja syrjäytymisriski vähenee.** **Tausta:** Nuorten syrjäytymisen uhka, päihteet, väkivalta ja kiusaaminen	Tavoite: **Työikäisten sosiaalinen hyvinvointi lisääntyy ja työympäristö tukee työssä jaksamista.** **Tausta:** Työarjen kuormittavuus, palautuminen, sosiaaliset suhteet/yksinäisyyden kokemus, päihteet ja riippuvuusongelmat	Tavoite: **Ikääntyneiden osallisuuden ja yhteisöllisyyden kokemus vahvistuu.** **Tausta:** Yhteisöllisyyden ja osattomuuden haasteet, yksinäisyys	Tavoite: **Vammaisten yhdenvertaisuuden ja itsemääräämisen kokemus lisääntyvät** **Tausta:** Koettu yhdenvertaisuus, osallisuuden haasteet	Tavoite: **Asukkaiden päihteiden riski- ja haitallinen käyttö vähenee** **Tausta:** Päihteet ja riippuvuudet, sosiaalisen hyvinvoinnin haasteet, arjen haasteet
Liikunnallisen elämäntavan edistäminen				
Tavoite: **Lasten, nuorten ja perheiden terveelliset elämäntavat vahvistuvat** **Tausta:** Perheiden elämäntavat, lasten ylipaino, arjen liikkuminen ja toimintakyky.	Tavoite: **Työikäisten terveystottumukset ja työkyky lisäävät työssä jaksamista.** **Tausta:** Fyysisen jaksamisen haasteet, ylipaino, liikkumattomuus	Tavoite: **Ikääntyneiden mahdollisuudet huolehtia omasta hyvinvoinnista ja terveydestä kohenee monialaisen yhteistyön ja tuen myötä.** **Tausta:** Liikunta- ja toimintakyvyn haasteet, ravitsemus.	Tavoite: **Vammaisten itsenäisyyttä omassa arjessa tuetaan.** **Tausta:** Arjen toimintakyvyn tuki	Tavoite: **Asukkaiden kyky ja taito huolehtia omasta hyvinvoinnista ja terveydestä kohenee** **Tausta:** Liikunta, elämäntavat, arjen haasteet, ylipaino.

Kunta ja hyvinvointialue tekevät yhteistyötä laajasti kuntalaisten hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi. Keskeisiä yhteistyön yhdyspintoja ovat esimerkiksi lasten, nuorten ja perheiden palvelut kuten perhekeskuspalvelut ja opiskeluhuolto, ikääntyneiden hyvinvoinnin tukeminen, ehkäisevä päihdetyö, liikuntaneuvonta, turvallisuus sekä järjestö- ja osallisuusyhteistyö.

Kunta ja Keski-Suomen hyvinvointialue käyvät vuosittain lakisääteisen HYTE-neuvottelun, jossa arvioidaan kuntalaisten hyvinvoinnin tilaa, seurataan hyvinvointisuunnitelman tavoitteiden toteutumista sekä sovitaan yhteisistä painopisteistä ja yhdyspintatyön kehittämisestä. Neuvottelujen tavoitteena on ehkäistä päällekkäistä työtä ja varmistaa vaikuttava yhteistyö kuntalaisten hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämiseksi.

Hyvinvointisuunnittelija osallistuu säännöllisesti kunnan ja hyvinvointialueen yhteiseen verkostotyöhön, joissa teemoina ovat mm. ehkäisevä työ (päihdetyö ja väkivaltatyö), ravitsemus, osallisuus, liikuntaneuvonta ja elämäntapaohjaus. Myös ruoka- ja siivouspäällikkö osallistuu ravitsemusverkostoon. Hyvinvointikoordinaattorit kokoontuvat säännöllisesti hyvinvointialueen kanssa muodostetussa alueellisessa HYTE-verkostossa.

Toivakan kunta on Keski-Suomen hyvinvointialueen kuntakumppani hyvinvointialueen hallinnoimissa alueellisissa hankkeissa, joita ovat tällä hetkellä esimerkiksi etsivään vanhustyöhön painottuva Kohtaamisten Keski-Suomi –hanke ja Ankkuritoiminnan kehittämishanke.

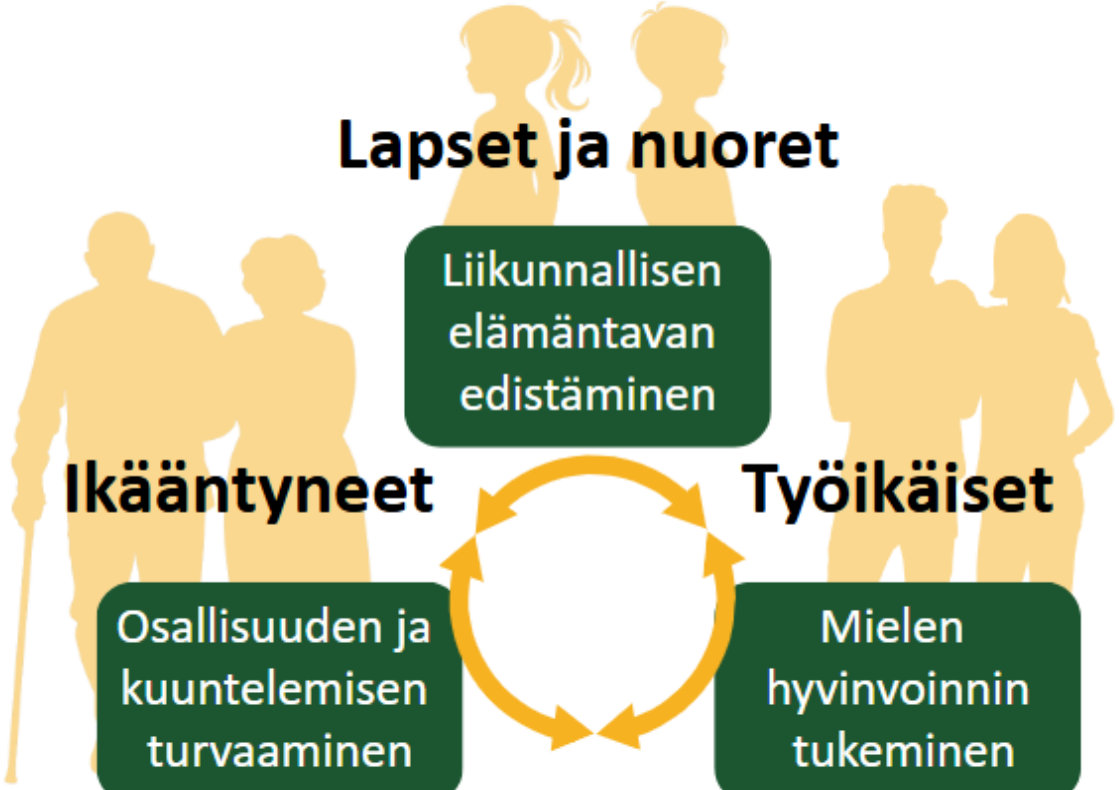
TOIVAKKA

Elämisen elementit.

4. Hyvinvoinnin edistämisen painopisteet vuosille 2026-2029

Hyvinvoinnin edistäminen 2025-2029

Hyvinvointisuunnitelman tavoitteet

Erillissuunnitelmat

Toivakan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2025-2029

Suunnitelma ikääntyneiden tukemiseksi 2025-2029

TOIVAKKA

Toivakan hyvinvointisuunnitelma 2026-2029 on kunnan hyvinvointityötä ohjaava kattosuunnitelma. Sen osakokonaisuuksia ovat aiemmin laaditut Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2025-2029 sekä Suunnitelma ikääntyneiden tukemiseksi 2025-2029. Nyt laadittu suunnitelma sisältää myös ehkäisevän päihdetyön suunnitelman.

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2025-2029 sisältää palvelukuvaukset lapsille, nuorille ja lapsiperheille suunnatuista kunnan palveluista, kuvauksen yhteistyöverkostoista, tilastotietoa suunnitelman taustaksi, hyvinvoinnin tavoitteet ja toimenpiteet jaoteltuna ikäryhmittäin (varhaiskasvatusikäiset, esi- ja perusopetusikäiset, nuoret ja nuoret aikuiset) sekä mittarit tavoitteiden toteutumisen seurantaan.

Suunnitelma ikääntyneiden tukemiseksi 2025-2029 esittää niin ikään toiminta- ja palvelukentän kuvausta, tilastotietoa, tavoitteet, toimenpiteet ja mittarit ikääntyneisiin kohdentuvaan hyvinvointityöhön.

Kunnassa on myös muita hyvinvointityötä ohjaavia suunnitelmia kuten KulttuuriVakka (Toivakan kunnan kulttuuriohjelma 2026-2029). Kulttuuritoiminnalla on tutkitusti hyvinvointia ja terveyttä edistäviä vaikutuksia ja KulttuuriVakka-suunnitelma kytkeytyy vahvasti tämän hyvinvointisuunnitelman keskeisiin tavoitteisiin kaikkien ikäryhmien osalta. Kulttuurihyvinvoinnin nähdään kytkeytyvän erityisesti esimerkiksi mielen hyvinvoinnin tekijöihin.

Toivakan kunnassa on laadittu myös Liikuntapaikkasuunnitelma 2025-2029, jonka tehtävä on luoda kehys liikuntapaikkojen kehittämiselle tulevien vuosien ajaksi ja tukea tiedolla johtamista. Perusopetus ja varhaiskasvatus ovat laatineet omat hyvinvointia edistävät suunnitelmat ohjaamaan toimintaansa ja ne linkittyvät Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2025-2029 asiakirjaan. Lisäksi nuorisotyöhön on valmisteilla nuorisotyön perussuunnitelma. Nämä kaikki suunnitelmat muodostavat kokonaisuuden, joka suuntaa kunnassa tapahtuvaa kehittämistä kohti kuntastrategian visiota, jonka mukaisesti yhdessä toimiva Toivakka tuntuu kodilta.

Tässä Toivakan kunnan hyvinvointisuunnitelmassa vuosille 2026-2029 esitetyt tavoitteet koskevat yhteneväisesti kunnan kaikkia väestöryhmiä.

Nämä tavoitteet ovat:

- **Liikunnallisen elämäntavan edistäminen**
- **Mielen hyvinvoinnin tukeminen**
- **Kuuntelemisen ja osallisuuden turvaaminen**
- **Ikääntyneiden osalta ennakoimme myös asumiseen liittyviä tarpeita ja kehitämme ratkaisuja niihin vastaamiseksi.** (Suunnitelma ikääntyneiden tukemiseksi 2025-2029.)

Tavoite: Liikunnallisen elämäntavan edistäminen

Kansalliset tutkimukset osoittavat, että suomalaiset liikkuvat yhä vähemmän ja paikallaanolo on lisääntynyt. Vaikka tämä suuntaus on ollut havaittavissa kaikenikäisten osalta, koskee tämä erityisesti lapsia ja nuoria. LIITU-tutkimuksen mukaan vain n. 32 % 7-20 –vuotiaista saavuttaa liikkumissuosituksen. Lapset ja nuoret viettävät yhä suuremman osan ajasta istuen tai muulla tavoin paikallaan ja liikkuminen vähenee iän myötä, sillä alakoululaiset liikkuvat yläkoululaisia aktiivisemmin. (Lasten ja nuorten liikuntakäyttäytyminen Suomessa: LIITU-tutkimuksen tuloksia 2024)

Työikäisistä suomalaisista vain noin kolmannes täyttää sekä kestävyysliikunnan että lihaskuntoharjoittelun sisältämän liikkumissuosituksen. (Liikkumisen, liikunnan ja urheilun tilasto- ja ennustekatsaus). Nyky-yhteiskunnassa työ on yhä harvemmilla fyysisesti kuormittavaa ja ajankäytöllisesti liikuntaan jää monella yhä harvemmin aikaa. Työikäisten osalta työkyvyn ylläpito liikunnan avulla nousee tärkeään asemaan.

Suomi liikkeelle on Suomen valtion liikunnallisen elämäntavan edistämisohjelma vuosille 2023-2027, jonka tavoitteena on lisätä kaikenikäisten suomalaisten päivittäistä liikkumista ja vähentää paikallaanoloa. Ohjelma käynnistettiin vastauksena tutkimustuloksiin, joiden mukaan suomalaisten fyysinen aktiivisuus on vähentynyt ja liian harva täyttää terveysliikunnan suositukset. Liikkumattomuuden kustannukset ovat yhteiskunnalle erittäin suuret. (Suomi liikkeelle, OKM). Toivakassa on hyödynnetty Suomi liikkeelle –ohjelman mukaisia valtion hankeavustuksia liikunnan lisäämiseksi kuntalaisten arkeen esimerkiksi liikuntaneuvonnan kautta.

Myös Toivakassa kouluterveyskyselyn tulokset ovat viime vuosina herättäneet huolta lasten ja nuorten liikunnan ja erityisesti hengästyttävän ja rasittavan liikunnan vähenemisestä. Oppilaiden Move-mittausten tulokset myös osoittavat, että heikon toimintakyvyn omaavien oppilaiden osuus on ollut kasvusuuntainen ja

Move-tuloksissa on polarisoitumista. Osa suoriutuu mittauksesta erinomaisen hyvin ja osalla toimintakyky jää heikolle tasolle. Syitä heikkoon suoriutumiseen on monia, jotka saattavat liittyä esim. mittaustilanteeseen tai oppilaan elämäntapoihin ja –tilanteeseen.

Ikääntyneiden osalta liikunnalla on tärkeä merkitys toimintakyvyn ja arjessa selviytymisen ylläpitäjänä. Liikunta edistää tasa-painoa ja hyvää lihaskuntoa, joilla on esimerkiksi kaatumisen ennaltaehkäisyssä ratkaiseva rooli. Monilla ikääntyneillä liikunnan määrä saattaa lisääntyä eläkkeellejäännin myötä, mutta vähentyä kohti vanhuutta toimintakyvyn muutosten myötä.

Fyysisten hyötyjen ohella liikunta lisää mielen hyvinvointia ja elämänlaatua sekä jaksamista ja mahdollistaa sosiaalisen kanssakäymisen ja monenlaiset osallisuuden kokemukset kaikenikäisille kuntalaisille.

Liikuntalain (390/2015) mukaan kunnan tehtävänä on luoda edellytyksiä kuntalaisten liikunnalle järjestämällä liikuntapalveluja, tukemalla kansalaistoimintaa, ylläpitämällä liikuntapaikkoja sekä edistämällä terveyttä ja hyvinvointia liikunnan avulla. Kunnan tulee huomioida eri väestöryhmät ja edistää liikuntaa yhteistyössä eri toimialojen, hyvinvointialueen, yhdistysten ja muiden toimijoiden kanssa.

Toivakan kunta tarjoaa kuntalaisten liikunnallisen elämäntavan tueksi laadukkaita liikunta- ja ulkoilupaikkoja, hankerahoituksella toteutettua liikuntaneuvontaa yksilö- ja ryhmäohjauksena sekä esimerkiksi ilmaisia liikuntavuoroja tietyille ryhmille. Ulkoliikuntapaikkojen käyttö on kaikille ilmaista. Kolmannen sektorin toimijat ja Puulan seutuopisto järjestävät suosittuja liikuntaryhmiä monen ikäisille liikkujille. Erilaiset liikunnalliset tapahtumat ovat viime aikoina virinneet innokkaan vapaaehtoistoiminnan pohjalta monipuolistamaan liikuntatarjontaa.

Toimenpiteet: Liikunnallisen elämäntavan edistäminen 1/2

- Kehitämme ja ylläpidämme laadukkaita ja saavutettavia liikuntapaikkoja.
- Laadimme osaksi hyvinvointisuunnitelmaa kunnan liikkumisohjelman ohjaamaan liikunnallisen elämäntavan edistämistyötä.
- Vahvistamme yhteistyötä kunnan ja liikuntatoimijoiden välille: yhteisen toimintakentän hahmottaminen, rakentaminen ja yhteinen suunnittelu (kunta, Puulan seutuopisto, yhdistykset ja muut toimijat).
- Hyödynnämme Liikkuvat-kokonaisuutta liikunnallisen elämäntavan edistämisessä. Nyt käytössä Liikkuva varhaiskasvatus ja Liikkuva koulu. Mallien pohjalta laajennus muihinkin väestöryhmiin.
- Hyödynnämme hankerahoituksia aktiivisesti liikunnallisen elämäntavan edistämiseksi.
- Varmistamme mahdollisuudet niin omatoimisen kuin ohjatun liikunnan harrastamiseen kaikenikäisille kuntalaisille (esim. maksuttomat vuorot ja liikuntamahdollisuudet, ohjaajaresurssi ja laadukkaat liikuntapaikat).
- Mahdollistamme arkiliikuntaa tukevat tekijät, kuten turvalliset ja hyvin kunnossapidetyt kulkuväylät ja piha-alueet.

Toimenpiteet: Liikunnallisen elämäntavan edistäminen 2/2

- Tarkastelemme jo toteutettujen hankkeiden pohjalta liikuntaneuvonnan tarvetta tulevina vuosina ja laadimme suunnitelman tarpeen mukaisille palvelun toteuttamistavoille.
- Liikunnallisen elämäntavan edistämisen ohessa kiinnitämme huomiota terveelliseen ravitsemukseen eri ikäryhmissä viestimällä, ravitsemustietoutta jakaen ja kampanjoihin osallistuen. Varhaiskasvatus ja perusopetus ovat laatineet omat ravitsemussuunnitelmansa ohjaamaan ravitsemustyötä ja päivittäistä koulu- ja päiväkotiruokailua. Ravitsemuksen osalta teemme alueellista verkostoyhteistyötä ja toteutamme mahdollisuuksien mukaan Keski-Suomen alueellista ravitsemussuunnitelmaa. Suunnitelma sisältää tavoitteet kaikille ikäryhmille lapsista ikääntyneisiin.
- Osallistamme kuntalaiset kehittämään liikunnallista elämäntapaa esimerkiksi liikuntakyselyin ja vapaaehtoistoiminnan kautta.

Mittarit: liikunnallisen elämäntavan edistäminen

- Liikuntapaikkainvestointien kehitys
- Liikuntatarjonta: liikuntaryhmien ja -vuorojen määrän kehitys
- Liikuntatarjonta: liikunnallisten tapahtumien ja kampanjoiden määrä
- Liikunta-aktiivisuus: käyttäjämäärien ja liikunta-aktiivisuuden seuranta
- Liikuntapaikkojen käyttöaste
- Move –mittaustulokset: niiden oppilaiden (5.lk ja 8. lk) osuuden kehitys, joilla on heikko fyysinen toimintakyky
- Kouluterveyskysely: Liikuntaa koskevat kysymykset 4-5. lk ja 8-9. lk sekä summaindikaattori Terveyttä edistäviä elintapoja 4.-5. lk ja 8.-9. lk
- Liikunnan TEAviisarin pisteet
- Kaatumisiin ja putoamisiin liittyvien hoitojaksojen määrä yli 65 -vuotiailla
- Erilaisiin liikunnan alueellisiin verkostoihin osallistuminen
- Kirjaston liikuntavälinelainauksen kehitys
- Nuorisokysely, harrastuskysely ja/tai valtakunnallinen koululaiskysely harrastuksista

Tavoite: Osallisuuden ja kuuntelemisen turvaaminen

Osallisuus tarkoittaa ihmisen mahdollisuutta tulla kuulluksi, osallistua yhteisön toimintaan sekä vaikuttaa itseään, lähiyhteisöään ja elinympäristöään koskeviin asioihin. Se on oman elämän merkityksellisiksi kokemista. (Osallisuuden edistäjän opas, THL)

Kukin ihminen on oman arkensa asiantuntija. Kun eri-ikäisten kuntalaisten näkemykset otetaan mukaan suunnitteluun ja valmisteluun, palvelut, tapahtumat, harrastustoiminta ja toimintaympäristöt vastaavat paremmin todellisiin tarpeisiin. Vaikuttamisen mahdollisuudet synnyttävät vastuunkantoa, vuorovaikutusta ja yhteiskunnallista osallistumista. Tämä kehittää aktiivista kansalaisuutta.

Perustuslain mukaan julkisen vallan tehtävänä on edistää yksilön mahdollisuuksia osallistua yhteiskunnalliseen toimintaan ja vaikuttaa itseään koskevaan päätöksentekoon (14 §). Kuntalain § 22 mukaisesti kunnan asukkailla ja palvelujen käyttäjillä on oikeus osallistua ja vaikuttaa kunnan toimintaan.

Kuntalain § 26, 27 ja 28 mukaan osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet kunnassa tulee varmistaa nimeämällä nuorisovaltuusto, vanhusneuvosto ja vammaisneuvosto, jotka ottavat osaa kunnassa heitä koskevan toiminnan suunnitteluun, valmisteluun, toteuttamiseen ja seurantaan. Toivakassa toimii yhdistetty vanhus- ja vammaisneuvosto ikääntyneiden ja vammaisten henkilöiden äänenä edistäen heidän osallisuuttaan, yhdenvertaisuuttaan ja vaikutusmahdollisuuksiaan. Nuorten vaikuttamiskanavana toimii puolestaan Toivakan nuorisovaltuusto eli nuva.

Toivakassa lapsia ja nuoria osallistetaan aktiivisesti varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen puitteissa ikätasolle soveltuvilla tavoilla. Myös kunnan hyvinvointipalvelut, kuten kirjasto- ja nuorisopalvelut osallistavat nuoria monin tavoin. Nuorille on toteutettu paljon kyselyjä, joissa he ovat voineet esittää näkemyksiään ja toiveitaan omaan elämänpiiriinsä liittyvissä asioissa. Nuorisopalvelut toimivat osaltaan nuorten osallisuuden monikanavaisena mahdollistajana niin nuorisovaltuuston kuin perustoimintojensa kautta.

Työikäisten osallisuus toteutuu monin tavoin työelämän, perheen, harrastusten, yhdistystoiminnan ja vapaaehtoistyön kautta. Osallisuuden kokemukset eivät kuitenkaan aina jakaudu tasaisesti, ja tutkimusten mukaan erityisesti työelämän ulkopuolella olevilla henkilöillä on muita suurempi riski jäädä yhteisöjen ja vaikuttamisen mahdollisuuksien ulkopuolelle. THL:n Terve Suomi –tutkimuksen mukaan yksinäisyys on lisääntynyt 2020-luvulla myös työikäisten keskuudessa. Vuoden 2024 tutkimuksessa 20-39 –vuotiaista 18 % koki yksinäisyyttä. Tämä on kytköksissä osattomuuden kokemuksiin ja mielenterveyden haasteisiin.

Ikääntyneiden osallisuutta haastavat erityisesti puutteelliset digitaidot, jotka voivat vaikeuttaa palveluiden käyttöä, tiedon saantia sekä yhteydenpitoa läheisiin ja yhteiskunnan eri toimijoihin. Digitaalisten palveluiden yleistyessä osa ikääntyneistä on vaarassa jäädä näiden palveluiden ulkopuolelle, mikä voi lisätä syrjäytymisen riskiä. Lisäksi tutkimuksissa on havaittu, että yksinäisyys on myös ikääntyneiden keskuudessa erittäin yleinen hyvinvointia heikentävä tekijä. Yksinäisyyden kokemukset voivat heijastua niin fyysiseen, psyykkiseen kuin sosiaaliseenkin hyvinvointiin. Toivakassa pitkät välimatkat, rajalliset liikenneyhteydet sekä joidenkin palveluiden karkaaminen entistä kauemmas asettavat omat haasteensa erityisesti ikääntyneiden osallisuudelle ja arjen sujuvuudelle.

Kunta järjestää paljon erilaisia palveluja omana tuotantona tai yhteistyössä yhdistysten ja muiden toimijoiden kanssa. Kunta toimii erilaisten osallistumis- ja harrastusmahdollisuuksien mahdollistajana tarjoamalla ja ylläpitämällä myös tiloja ja paikkoja tapahtuma- ja harrastuskäyttöön.

Kirjastopalveluiden tehtävänä on kirjastolain mukaan 1) tarjota pääsy aineistoihin, tietoon ja kulttuurisisältöihin 2) ylläpitää monipuolista ja uusiutuvaa kokoelmaa 3) edistää lukemista ja kirjallisuutta 4) tarjota tietopalvelua, ohjausta ja tukea tiedon hankintaan ja käyttöön sekä monipuoliseen lukutaitoon 5) tarjota tiloja oppimiseen, harrastamiseen, työskentelyyn ja kansalaistoimintaan 6) edistää yhteiskunnallista ja kulttuurista vuoropuhelua. (Laki yleisistä kirjastoista 1492/2016). Toivakassa kirjasto järjestää paljon erilaisia osallisuutta edistävää toimintaa ja tapahtumia, järjestää digineuvontaa, tarjoaa tiloja ja mahdollisuuksia osallisuutta edistävien tapahtumien järjestämiseen ja toimii ylipäätään monipuolisena erilaisten arjen kohtaamisten alustana.

Toimenpiteet: Osallisuuden ja kuuntelemisen turvaaminen 1/2

- Kutsumme eri-ikäiset kuntalaiset säännöllisesti yhteisten asioiden äärelle matalan kynnyksen tapahtumiin vaikuttamaan yhteisiin asioihin (kuntalaisillat, työpajat, yhteisöjen illat, tilaisuudet eri kuntalaisryhmille palvelualueiden sisällä).
- Toteutamme säännöllisesti erilaisia kyselyjä, jotka tuottavat myös pitkittäisseurattavaa tietoa. Käytämme saatua tietoa toiminnan ja palvelujen kehittämisen pohjana.
- Tarjoamme kuntalaisille tukea niiden tietojen ja taitojen hankkimiseen, jotka edistävät osallisuutta ja vaikuttamismahdollisuuksia (esim. digitaitojen tukeminen).
- Mahdollistamme osallistumisen ja arjen sujuvuuden esim. kuljetuksin: arjen asiointimahdollisuudet asiointikyydillä ja mahdollisuus osallistua senioripäivään harkinnanvaraisesti myönnettävällä kuljetuksella.

Toimenpiteet: Osallisuuden ja kuuntelemisen turvaaminen 2/2

- Toteutamme kuntalaiset tavoittavaa saavutettavaa ja monikanavaista viestintää.
- Rakennamme edelleen vahvaa yhteisöllisyyttä.
- Vahvistamme vaikuttamistoimielinten roolia edustamiensa väestöryhmien osallistamisen kanavina.
- Teemme yhteistyötä järjestöjen kanssa ja tuemme niiden toimintaa ja vapaaehtoistyötä.
- Toteutamme palveluita, joiden sisältöihin kuntalaiset voivat vaikuttaa ja osallistua niiden toteuttamiseen. Esim. Kulttuuripiknik kirjastolla sisällöt toteutuvat kuntalaisia kuullen ja vapaaehtoisia järjestämiseen osallistaen. Myös Senioripäivän sisältöjen suunnittelussa ja toteutuksessa hyödynnetään osallistavaa vapaaehtoistoimintaa.

Mittarit: Osallisuuden ja kuuntelemisen turvaaminen

- Kouluterveyskysely: osallisuuden indikaattorit 4.-5. lk ja 8.-9. lk (ind. 354, 4816, 4712, 4812)
- THL:n osallisuusindikaattori: keräämme vuosittain tietoa osallisuusindikaattorin kysymyksillä osana kuntalaiskyselyä
- Kuntalaisiltojen määrä ja niiden osallistujamäärät
- Kuntalaisille suunnattujen kyselyjen määrä
- Tehtyjen valtuustoaloitteiden määrä
- Äänestysaktiivisuus, %-osuus
- Yhdistyksille suunnattujen yhteisöjen iltojen määrä ja niihin osallistuneiden määrä
- Muiden hyvinvointia edistävien kunnan omien ja yhteistyössä järjestettyjen tapahtumien määrä
- Osallisuuden taustamittareina: työttömyysaste, pitkäaikaistyöttömien määrä, nuorisotyöttömyys
- Nuorisovaltuuston ja vanhus- ja vammaisneuvoston osallistaminen (kerrat, tavat) päätöksentekoon
- Järjestöavustusten määrä ja tuen muodot
- Esteettömyystyön kehittyminen kunnan tilojen osalta

Tavoite: Mielen hyvinvoinnin tukeminen

Mielen hyvinvointi on osa kokonaisvaltaista hyvinvointia. Se tarkoittaa psyykkisiä voimavaroja, kykyä kohdata arjen haasteita ja sopeutua muutoksiin (resilienssi), ylläpitää ihmissuhteita sekä huolehtia omasta hyvinvoinnista. Mielen hyvinvointi muodostuu näiden yksilöllisten voimavarojen, sosiaalisten suhteiden, elinympäristön sekä yhteiskunnallisten olosuhteiden vuorovaikutuksessa. Mielen hyvinvointi vaikuttaa kuntalaisten toimintakykyyn, osallisuuteen ja elämänlaatuun kaikissa ikäryhmissä. (Asukkaiden mielen hyvinvoinnin vahvistaminen kunnissa ja hyvinvointialueilla, THL 2025)

Kouluterveyskyselyn tulokset ovat osoittaneet, että nuorten keskuudessa esiintyy yhä enenevässä määrin ahdistuneisuutta ja muita mielenterveyden haasteita. Myös kiusaamiskokemukset ovat hieman lisääntyneet ja usein kiusaaminen tapahtuu sosiaalisen median alustoilla. Aikuisväestöllä mielen hyvinvointia haastavat työn ja arjen kuormitustekijät ja yksilön lisääntynyt vastuu elämän eri osa-alueilla, yhteiskunnallinen tilanne ja taloudellinen epävarmuus, palvelurakenteiden muutokset, osattomuus ja yksinäisyys sekä epäterveelliset elämäntavat joitakin tekijöitä mainitaksemme. Nämä tekijät vaikuttavat osaltaan myös lasten ja nuorten arjessa joko suoraan tai aikuisten kautta.

Kunnalla on erittäin merkittävä rooli asukkaiden mielen hyvinvoinnin tukemisessa, vaikka mielenterveyspalvelujen järjestämisvastuu kuuluu hyvinvointialueelle. Kunta vaikuttaa moniin mielen hyvinvoinnin perusedellytyksiin: osallisuuteen, yhteisöllisyyteen, turvallisuuteen, liikuntaan, kulttuuriin, koulutukseen ja elinympäristöön. Kunnan peruspalveluilla tuetaan mielen hyvinvointia ja erityisesti varhaiskasvatuksessa ja perusopetuksessa lasten ja nuorten mielen hyvinvointiin liittyvät taidot kehittyvät vuorovaikutus- ja tunnetaitokasvatuksen myötä.

Ehkäisevän päihdetyön rooli mielen hyvinvoinnin edistäjänä tulee nähdä keskeisenä. Toivakassa erityisesti puhdas ja rauhoittava luonto on omiaan tukemaan kuntalaisten mielen hyvinvointia. Myös kulttuurihyvinvointi nähdään vahvana mielen hyvinvoinnin edistäjänä erilaisen kulttuuritoiminnan ja -palvelujen kautta. Myös liikunnalla on tutkitusti myönteinen vaikutus mielen hyvinvointiin niin biologisten, psykologisten kuin sosiaalisten mekanismien kautta.

Toimenpiteet: Mielen hyvinvoinnin tukeminen 1/2

- Korostamme mielen hyvinvoinnissa suojaavien tekijöiden merkitystä, joita ovat yhteisöllisyys ja osallisuus, harrastukset, läheiset ja ystävät, perheiden hyvinvointi, turva ja huolenpito sekä tietoisuuden lisääminen haitallisista ilmiöistä. Tuemme näiden suojaavien tekijöiden toteutumista ja olemassaoloa.
- Rakennamme vahvaa yhteisöllisyyttä yhteisin tapahtumin ja positiivisin kohtaamisin. Arvoja ovat kiusaamattomuus ja kunnioitus sekä arvostava kohtaaminen, joita edistämme toimintamme kautta.
- Rakennamme ylisukupolvista toimintaa.
- Hyödynnämme kauniin toivakkalaisen luonnon hyvinvointivaikutuksia ulkoilutapahtumin ja –kampanjoin, koska luonnolla on tutkitusti positiivinen vaikutus mielen hyvinvointiin.
- Tarjoamme mielekästä arjen tekemistä matalalla kynnyksellä kaikki ikäryhmät huomioiden. Tapahtumien maksuttomuus madaltaa osallistumisen kynnystä.

Toimenpiteet: Mielen hyvinvoinnin tukeminen 2/2

- Toteutamme Toivakassa Mielen hyvinvoinnin ABC-toimintamallia, joka on sovellettavissa kaikenikäisten kuntalaisten keskuuteen.
- Kiinnitämme huomiota yksinäisyyden ennaltaehkäisemiseen ja poistamiseen.
- Teemme mielen hyvinvoinnin vahvistamisessa yhteistyötä erityisesti hyvinvointialueen ja järjestöjen kanssa.
- Ylläpidämme turvallista yhteisöä, niin fyysisesti kuin psyykkisesti.
- Ehkäisevä päihdetyö: Toteutamme Toivakan ehkäisevän päihdetyön suunnitelmaa mielen hyvinvoinnin edistämisen tukena.
- Toteutamme Toivakan kunnan kulttuuriohjelmaa 2026-2029 mielen hyvinvoinnin edistämisen kulmakivenä.

Mittarit: Mielen hyvinvoinnin tukeminen

- Mielen hyvinvointia tukeviin tapahtumiin osallistuneiden määrä (seniori- ja nuorisotoiminta)
- Senioreiden RAI –itsearvioinnin kuntakohtainen data (hyvinvointialueen tuottama)
- Kulttuurin TEAviisari pisteet
- Vuosittainen kunnan oma nuorisokysely, mielen hvyvinvointiin liittyvät kysymykset
- Varhaiskasvatuksen tunnekasvatussuunnitelma ja sen mittarit
- Koulupoissaolojen määrä
- Kouluterveyskysely
  - Kohtalainen tai vaikea ahdistuneisuus, Sotkanet ind. 328
  - Kokemus kuulluksi tulemisesta, Sotkanet ind. 354 ja 355
  - Tyytyväisyys elämään, Sotkanet ind. 4811 ja 4700
  - Yksinäisyyden kokemukset, Sotkanet ind. 4816 ja 4712
  - Koulukiusattuna vähintään kerran viikossa, Sotkanet ind. 1514 ja 4834
  - Päihteiden käyttöä koskevat indikaattorit

6. Ehkäisevän päihdetyön suunnitelma 2026-2029

TOIVAKKA

Mitä on ehkäisevä päihdetyö?

Ehkäisevä päihdetyö (EPT) on hyvinvointia edistävää toimintaa, jonka tavoitteena on ehkäistä ja vähentää alkoholin, tupakka- ja nikotiinituotteiden, huumausaineiden sekä rahapelaamisen aiheuttamia haittoja.

Ehkäisevä päihdetyö on laaja-alaista toimintaa ja se kuuluu kunnille, hyvinvointialueille, järjestöille, seurakunnille, yrityksille, yhteisöille ja asukkaille. Työn tulee perustua em. tahojen yhteistyöhön, paikallisen tilanteen seurantaan sekä suunnitelmallisiin tavoitteisiin ja toimenpiteisiin.

Ehkäisevällä päihdetyöllä vahvistetaan päihteiden ja tupakka ja -nikotiinituotteiden käyttöön sekä rahapelaamiseen vaikuttavia suojaavia tekijöitä sekä ehkäistään tai vähennetään riskitekijöiden vaikutusta. Suojaavat tekijät ja riskitekijät voivat olla ihmisen sisäisiä ominaisuuksia, taitoja tai yksilöllisiä kykyjä tai ne voivat olla ihmisen ulkopuolisia ympäristön tiloja tai ominaisuuksia. Ihmisen sisäisten tekijöiden osalta voimme kuntana vaikuttaa esim. tukemalla ja vahvistamalla tunne-, vuorovaikutus- ja ihmissuhdetaitoja lapsuudesta lähtien ja tukemalla oikeita valintoja, kuten tarjoamalla oikea-aikaista ja relevanttia informaatiota. Ulkoisten tekijöiden osalta voimme vaikuttaa osaltamme esimerkiksi harrastus-, koulutus- ja työmahdollisuuksiin, osallisuuden edistämiseen, syrjimättömyyteen ja turvalliseen ympäristöön.

Ehkäisevä päihdetyö toteutuu edistävän (promootio) ja ehkäisevän (preventio) toiminnan kautta. Edistävällä toiminnalla pyritään luomaan ja ylläpitämään sellaisia olosuhteita ja mahdollisuuksia, jotka auttavat yksilöä ja yhteisöjä huolehtimaan hyvinvoinnistaan. Ehkäisevä työ eli preventio tarkoittaa hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden kohdalla sairauksien ehkäisyä ja niiden seurauksien pienentämistä.

Lait ohjaavat ehkäisevää päihdetyötä

Ehkäisevän päihdetyön toteuttamista ja siihen liittyviä vastuita määrittelee Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä 523/2015. Kunnan ja hyvinvointialueen lakisääteiset, konkreettiset tehtävät ovat:

- Kunnan päihdeolojen seuranta ja niistä viestiminen.
- Päihdehaittoja ja niiden vähentämistä koskeva viestintä yksilölle ja koko väestölle.
- Päihdehaittoja ehkäisevien toimien osaamisen lisääminen ja tukeminen kaikissa tehtävissä.
- Ehkäisevän päihdetyön toimien esittäminen ja edistäminen hallinnossa (kunnassa erityisesti sivistys-, liikunta- ja nuorisotoimessa sekä elinkeinotoimessa).
- Huolehtia siitä, että 1–4 kohdassa tarkoitetut toimet sovitetaan yhteen kunnan ja hyvinvointialueen yhteistyössä sekä poliisin, alkoholilain 1102/2017 ja tupakkalain 549/2016 noudattamisen valvonnasta vastaavien viranomaisten, elinkeinoelämän ja erityisesti ehkäisevään päihdetyöhön osallistuvien yleishyödyllisten yhteisöjen ehkäisevään päihdetyöhön kuuluvien ja sitä tukevien toimien kanssa.
- Ehkäisevän päihdetyön liittäminen osaksi hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä sekä sitä koskeva suunnittelu ja seuranta.

Kunta on tupakkalain perusteella tupakkavalvontaviranomainen ja valvoo siis lain noudattamista alueellaan. Valtaosa tehtävistä on Toivakassa ulkoistettu Jyväskylän seudun ympäristöterveydelle (esimerkiksi myyntiä ja tupakointikieltoja koskevat velvoitteet).

Kunnan tehtävänä on viestiä tupakointikielloista ja rajoituksista yleisillä, hallinnoimillaan alueilla ja järjestää tupakkajätteelle asianmukaiset keräysastiat. Lisäksi EU-lainsäädäntöön kytkeytyvän lainsäädännön myötä kunnilla on velvollisuus vastata tupakkajätteen ehkäisemiseen ja vähentämiseen liittyvästä viestinnästä ja neuvonnasta. Tupakkateollisuus ja maahantuovat maksavat kuntien järjestämästä katujen ja yleisten alueiden siivouksesta tupakkaroskien osalta (tupakkajätteen keräysastiat, siivoamiskulut).

Tupakkalaki | 549/2016 | Lainsäädäntö | Finlex

Alkoholilain osalta Lupa- ja valvontavirasto (LVV) valvoo lain toteutumista alueellaan, myöntää anniskelu- ja vähittäismyyntilupia sekä valvoo luvanhaltijoita.

Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto Valvira ohjaa valtakunnallisesti alkoholivalvontaa ja käsittelee osan lupa-asioista.

Alholilain mukaan kunnan tehtävänä on ehkäistä alkoholin käytöstä aiheutuvia haittoja, tehdä yhteistyötä viranomaisten, hyvinvointialueen, järjestöjen, elinkeinoelämän ja muiden toimijoiden kanssa. Kunta voi vaikuttaa paikallisiin olosuhteisiin, jotka lisäävät tai vähentävät alkoholihaittoja. Tässä korostuu kunnan rooli ehkäisevän päihdetyön toteuttajana.

(Alkoholilaki | 1102/2017 | Lainsäädäntö | Finlex)

Edellä mainittujen lakisääteisten tehtävien toteutumisen seurannasta kunnassa vastaa kuntaan nimetty toimielin, joka on Toivakassa johtoryhmä. Ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilöksi on nimetty hyvinvointisuunnittelija, joka osallistuu myös alueellisen verkoston työskentelyyn.

Toivakassa ehkäisevä päihdetyö sisältyy laajempaan hyvinvointityöhön kunnassa. Ehkäisevää päihdetyötä suunnitellaan ja toteutetaan hyvinvointityön osa-alueena. Kunnan tehtävä on taata riittävät edellytykset ehkäisevälle päihdetyölle eli rakenteet ja resurssit, jotta kunnassa on mahdollista toteuttaa laadukasta ehkäisevää työtä.

Ehkäisevän päihdetyön tavoitteet ja toimenpiteet pohjaavat kuntastrategiaan, kunnan tilannekuvaan, lainsäädäntöön sekä kansalliseen toimintaohjelmaan ja strategiaan.

Kunnan rakenteissa ehkäisevä päihdetyö tulisi näkyä seuraavan kaavion mukaisesti
(Kunnan hyvinvointi ja elinvoima tarvitsee lakisääteistä ehkäisevää päihdetyötä, 2020.)

TOIVAKKA

Ehkäisevästä päihdetyöstä vastaava toimielin

- Kunnan on nimettävä ehkäisevästä päihdetyöstä vastaava toimielin. Toivakassa tällaiseksi toimielimeksi on nimetty kunnan johtoryhmä, joka vastaa myös ehkäisevän päihdetyön osalta lakisääteisten tehtävien toteutumisesta kunnassa.

Monialainen työryhmä

- Hyvinvointisuunnittelija johtaa kunnan hyvinvointityöryhmää. Hyvinvointityöryhmä koostuu kunnan eri palvelualueiden edustajista. Hyvinvointityöryhmä osallistuu ehkäisevän päihdetyön suunnitelman laatimiseen ja huolehtii sen tiedoksi saattamisesta omalle hallinnonalalleen. Hyvinvointityöryhmään voidaan kutsua tarvittaessa monialaisen työskentelyn ja näkökulman toteutumiseksi erilaisia asiantuntijoita. Hyvinvointityöryhmän alla toimivat monialaiset Perhevakka, Nuorisovakka ja Vekaravakka -työryhmät. Senioreiden osalta monialainen työrukkasryhmä on Seniorivakka. Hyvinvointityöryhmä on myös ept:n suunnitelman toimeenpanon tukena ja arvioi ept:n toteutumista hyvinvointiraportoinnin yhteydessä. Kaikki kunnan työntekijät tekevät poikkihallinnollisesti ennalta ehkäisevää ja hyvinvointia edistävää työtä omasta tehtäväkentästään käsin. Kunnassa on linjattu, että hyvinvointityö, mukaan lukien ehkäisevä päihdetyö, tulee integroitua kaikkeen tekemiseen ja jokapäiväiseen työhön.

Ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilö ja koordinaattori

- Kunnan hyvinvointisuunnittelija toimii ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilönä Keski-Suomen hyvinvointialueelle ja vastaa kunnassa ehkäisevän päihdetyön koordinoinnista. Hyvinvointisuunnittelija vastaa suunnitelmasta ja antaa tukensa sen toimeenpanemiselle. Hyvinvointisuunnittelija seuraa kunnan päihdetilannetta ja viestii siitä yhdessä kunnan viestinnän kanssa.

Ehkäisevää päihdetyötä ohjaava suunnitelma

- Kunnan on laadittava ehkäisevän päihdetyön suunnitelma ohjaamaan ehkäisevää päihdetyötä. Suunnitelman tulee sisältää tilannekuvaus, tavoitteet, vastuutetut toimet ja resurssit. Suunnitelmaa tarkastellaan ja tarvittaessa päivitetään vuosittain hyvinvoinraportoinnin yhteydessä.

Kansallinen ehkäisevän päihdetyön toimintaohjelma 2026-2035

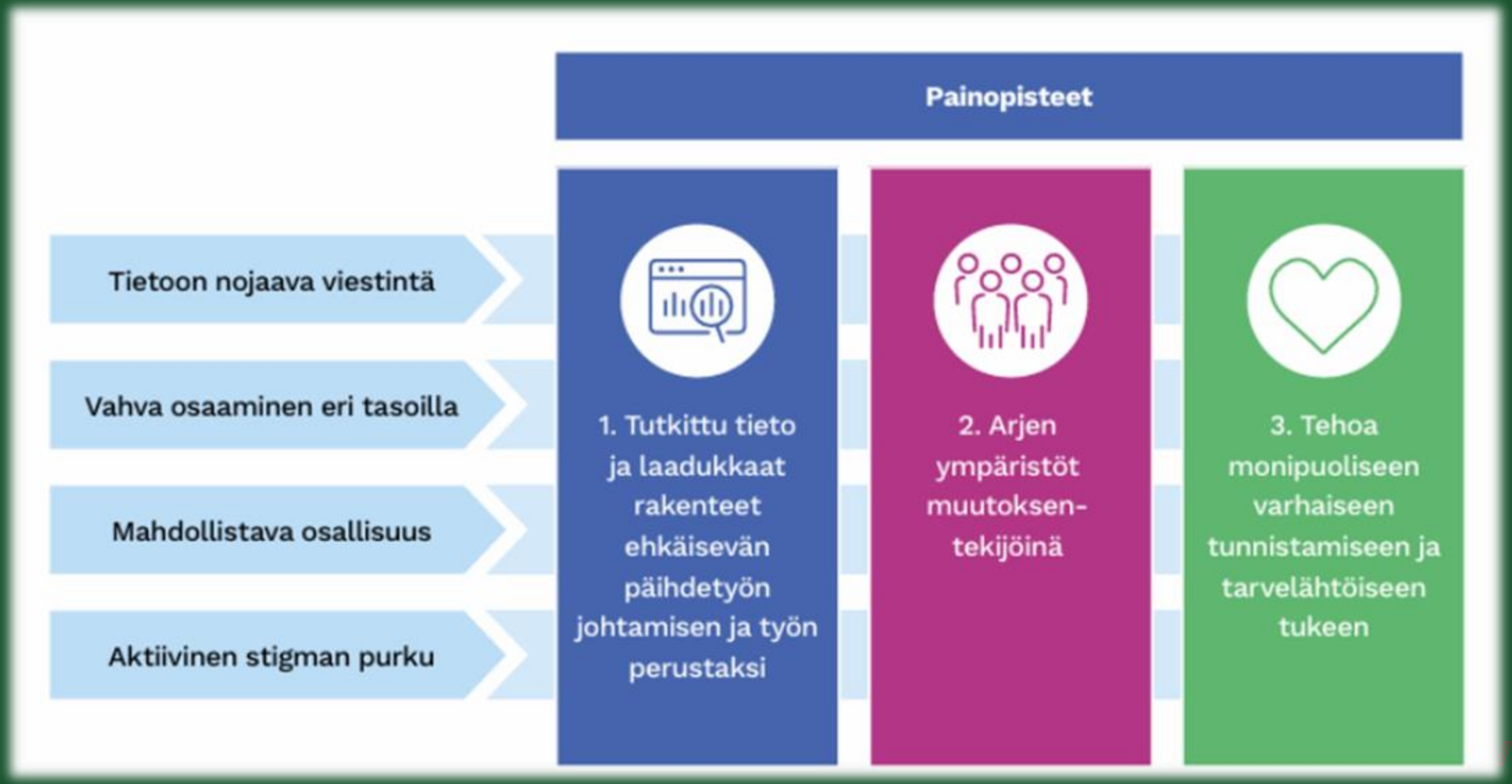
Kansallinen ehkäisevän päihdetyön toimintaohjelma vuosille 2026-2035 ohjaa alkoholi-, tupakka-, nikotiini-, huume- ja rahapelihaittojen ehkäisemiseksi ja vähentämiseksi tehtävää työtä kansallisesti, alueellisesti ja paikallisesti. Ohjelma tukee ehkäisevän päihdetyön järjestämistä koskevan lain (523/2015) toimeenpanoa. Toimintaohjelma on käytännön työväline kuntien ja hyvinvointialueiden ehkäisevän päihdetyön tekijöille. Ohjelma korostaa ehkäisevän päihdetyön kuuluvan kaikille: samaan suuntaan toimiminen yhdessä on keskiössä. Yhdessä tekemisen lisäksi toimintaohjelmaa ohjaavia periaatteita ovat myötätunto, oikeudenmukaisuus, kokonaisvaltaisuus ja laadukas päihdetyö.

Toimintaohjelman tavoitteena on aikuisten päihteiden ja rahapelaamisen riskitason käytön väheneminen, alaikäisten päihteettömyys ja rahapelaamattomuus sekä päihdehaittojen väheneminen.

TOIVAKKA

Kansallisen toimintaohjelman painopisteet ja toiminnalliset linjaukset

(Ehkäisevän päihdetyön toimintaohjelma vuosille 2026–2035 : Yhteisvoimin alkoholi-, huume-, tupakka- ja nikotiini- sekä rahapelihaittojen ehkäisemiseksi)

Keski-Suomen hyvinvointialueen ehkäisevän päihdetyön alueellinen suunnitelma

Alueellinen ehkäisevän päihdetyön suunnitelma on kirjattu osaksi alueellista hyvinvointisuunnitelmaa. Ehkäisevän päihdetyön suunnitelma edistää hyvinvointialueen strategian toteutusta korostaen laaja-alaista hyvinvoinnin edistämistä, kumppanuutta, yhdessä tekemistä ja vahvaa yhteistyötä hyvinvointialueen, kuntien, järjestöjen, seurakuntien, oppilaitosten, asukkaiden ja muiden toimijoiden kesken.

Yhdyspintatyö eri toimijoiden välillä tarkoittaa suunnitelmallista yhteistyötä, vuorovaikutusta ja keskustelua sekä sopimista siitä, mitä hyvinvoinnin edistämistyö tarkoittaa ja miten sitä toteutetaan eri organisaatioissa ja yhteistyössä. Kunnan ja hyvinvointialueen välisessä yhteistyössä tämä tarkoittaa esimerkiksi sitä, että hyvinvointialueen ehkäisevän päihdetyön koordinaation toimesta kutsutaan koolle säännöllisesti neljä kertaa vuodessa alueellinen ehkäisevän työn verkosto, jossa mukana ovat hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämisen koordinaatiosta vastaavat toimijat hyvinvointialueelta, alueen kunnista, ehkäisevän päihdetyön järjestö EHYT ry:stä sekä hyvinvointialueen ikääntyneiden ennaltaehkäisevistä palveluista ja hanketyöstä. Kunta ja hyvinvointialue myös neuvottelevat säännöllisesti hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tavoitteista yhteisissä HYTE-neuvotteluissa.

Keski-Suomen hyvinvointialueen ehkäisevän päihdetyön suunnitelma asettaa tavoitteita ja toimenpiteitä vuosille 2026-2029, joissa vastuutahona on myös kunta. Tällaisia tavoitteita ovat:

- Päihteiden riskikäytön sekä käytön aiheuttamien haittojen ehkäisy. (Osatavoitteet: Päihteiden riski-ja haitallinen käyttö eivät lisäänny. Ongelmallinen raha- sekä digipelaaminen ja niiden aiheuttamat haitat eivät lisäänny. Kuntien, järjestöjen ja seurakuntien toiminnoissa tunnistetaan riskikäyttö ja ohjataan tarvittaessa tuen pariin.)
- Ehkäisevä päihdetyö kuuluu kaikille. (Osatavoitteet: Ehkäisevän päihdetyön rakenteet ovat selkeät. Ehkäisevä päihdetyö on laadukasta. Ehkäisevää päihdetyötä koordinoidaan ja toteutetaan yhdyspinnoilla. Monitoimijaisuus.)

Toivakan tilannekuva ehkäisevän päihdetyön näkökulmasta

Tilannekuvan luomiseksi meillä on pienenä kuntana monenlaisia haasteita. Meille ei kerry suurten kaupunkien tavoin tilastollista dataa esimerkiksi työikäisten tai ikääntyneiden päihteidenkäytöstä. Työikäiset asioivat päihdetilanteissa usein työterveydessä, jolloin edes hyvinvointialue ei saa kattavaa kuvaa päihteidenkäytön tilanteesta kunnittain. Eri päihdepalveluiden osalta hyvinvointialueen on myöskin haastavaa tarkastella asiakkuuksia kotipaikkaan peilaten tietojärjestelmien rakenteen vuoksi. Asiakkaalla on myös eri mahdollisuuksia valita asiointipaikka, mikä vaikeuttaa kuntakohtaisen datan tuottamista.

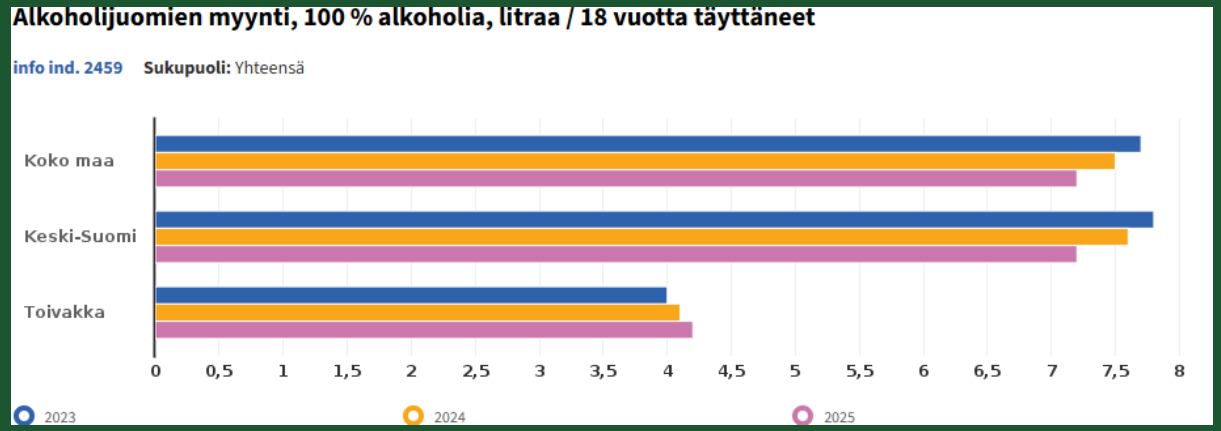
Nuorten osalta meillä on tällä hetkellä käytettävissä kouluterveyskyselyn osalta 8.-9. -luokkalaisten kerryttämä data. Hyvinvointiraportti 2025 tarjoaa kouluterveyskyselyn kautta tilannekuvaa yläkouluikäisten päihdetilanteesta. Tilastot kertovat, että toivakkalaisten nuorten osalta ei ole suurta huolta päihteidenkäytöstä, mutta arkihavainnot ovat hieman kumonneet tilastotiedon antamaa kuvaa. Arjen havaintoja jaetaan säännöllisesti monialaisessa Nuorisovakka ja Perhevakka -työryhmissä. Koulussa ja nuorisotilassa on havaittu, että nikotiinituotteiden käyttöä nuorten keskuudessa on ollut. Vapeja esiintyy tällä hetkellä vähän, mutta nikotiinipusseja ja perinteistä tupakointia yhä enemmän. Toivakassa myös huumausaineet ovat yleistyneet.

Työikäisten tai ikääntyneiden päihteiden käytöstä meillä ei kovin paljon saatavilla tietoa. Kauppojen kertoma tilannekuva on myös melko postiviinen. Alaikäiset eivät juurikaan yritä ostaa alkoholia tai tupakkatuotteita, koska pienellä paikkakunnalla "tunnetaan kaikki" ja ikärajatarkastus on nykyään erittäin hyvin valvottua. Jonkin verran epäiltyjä hakutilanteita eli alkoholin välittämistä alaikäisille on ollut havaittavissa. Kauppojen näkökulmasta kesäaika lisää haasteita alkoholi- ja tupakkatuotteiden ostokäyttäytymisessä.

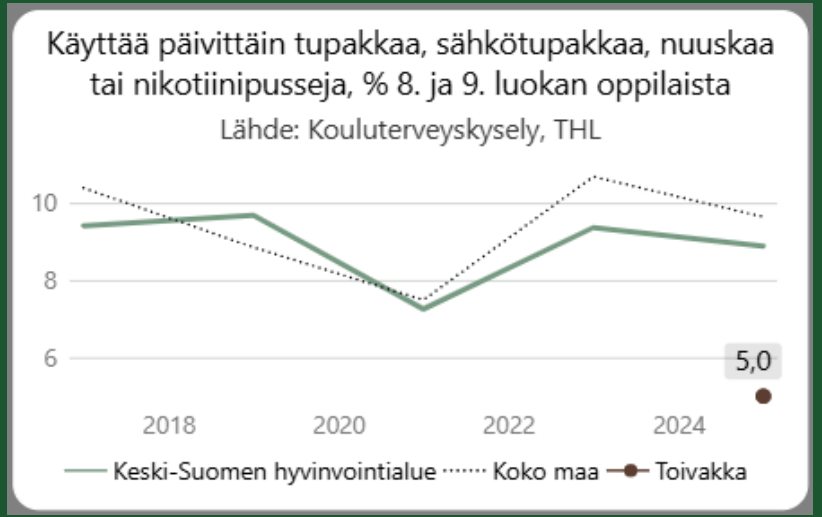
Havaintona on, että alkoholia tilataan yhä enenevässä määrin ulkomailta, mikä on ollut mahdollista myös alaikäisille. Sosiaalinen media toimii nuorilla päihteiden välityskanavana. Maakunnan keskuskaupungin läheisyys on vaikuttanut myös Toivakan nuorten päihdetilanteeseen haasteita lisäten.

Tilastotietoja tilannekuvan luomiseksi 1/2

Kuvaaja ilmaisee vuoden aikana kunnan alueella Alkon myymälöistä myydyn ja kunnan alueella sijaitseviin elintarvikeliikkeisiin, kioskeihin, huoltoasemille ja anniskeluravintoloille toimitettujen alkoholijuomien määrän 100 %:n alkoholina, laskettuna litroina jokaista vastaavalla alueella asuvaa 18 vuotta täyttänyttä kohden. Koska Toivakassa ei ole Alkon myymälää, ei Toivakan osalta tässä tilastossa näy Alkon tuotteiden ostoja, mikä pienentää Toivakan lukua.

Kouluterveyskyselyssä päivittäin tupakkaa, sähkötupakkaa, nuuskaa tai nikotiinipusseja ilmoitti käyttävänsä 5 % toivakkalaisista 8. ja 9. luokan oppilaista.

TOIVAKKA

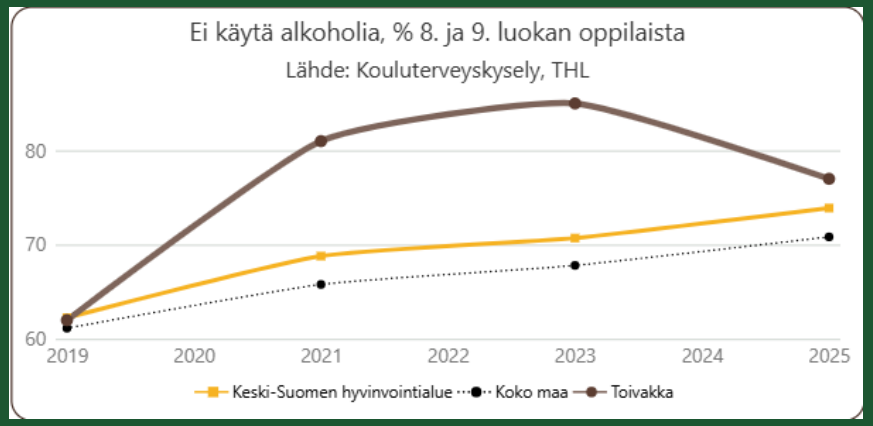
Tilastotietoja tilannekuvan luomiseksi 2/2

Kouluterveyskyselyssä toivakkalaisista 8.-9. luokkalaisista tosi humalassa vähintään kerran kuukaudessa ilmoitti olevansa 3 % vastaajista. 77 % ilmoitti, ettei käytä alkoholia ollenkaan.

Viikoittaisia rahapelejä kertoi pelaavansa 3 % toivakkalaisista 8.-9. -luokkalaisista.

TOIVAKKA

Ehkäisevän päihdetyön konkreettiset toimenpiteet ja vastuutahot valtuustokaudella 2025-2029 (vastuutaho suluissa)

- Seuraamme EHYT ry:n laatimaa ehkäisevän päihdetyön vuosikelloa. (Hyvinvointityöryhmä)
- Huomioimme vuosittain valtakunnallisen ehkäisevän päihdetyön viikon kunnassa. (Hyvinvointityöryhmä, kunnan viestintä)
- Osallistumme tilanteen mukaan muihin valtakunnallisiin raittiutta tukeviin ja päihdehaittoja ehkäiseviin kampanjoihin. (Hyvinvointisuunnittelija, kunnan viestintä)
- Ylläpidämme ja lisäämme kunnassa keskustelua ajan päihdeilmiöistä, asenteista, päihteiden käytöstä ja päihdehaitoista sekä keinoista ennaltaehkäistä päihteiden käyttöä. (Johtoryhmä , hyvinvointityöryhmä)
- Luomme lähtökohdat raittiuden vahvistamiselle erilaisten hyvinvoinnin teemojen kuten osallisuuden, yhteisöllisyyden, mielen hyvinvoinnin ja erilaisen vapaa-ajan tekemisen kuten kirjaston, liikunnan ja kulttuurin tarjonnan avulla. (Kunnan eri palvelualueet yhdessä, hyvinvointisuunnittelija koordinoi)
- Seuraamme tilannekuvaa alkoholia myyvien tahojen jakaman tiedon kautta. Kauppojen kanssa tehdään yhteistyötä kartoittamalla säännöllisesti alkoholin ja tupakkatuotteiden myyntiä koskevia arjen huomioita. (Hyvinvointisuunnittelija)

- Toteutamme toimenpiteitä tupakkajätteen vähentämiseksi ts. tupakkaroskisten hankinta, käytön ohjeistaminen ja asiasta tiedottaminen (Kuntaympäristö- ja hyvinvointipalvelut, viestintä)
- Hyvinvointisuunnittelija osallistuu säännöllisesti alueelliseen ehkäisevän päihdetyön verkostoon.
- Seuraamme kouluterveyskyselyn päihteisiin liittyviä indikaattoreita ja muuta saatavilla olevaa aihepiirin tilastotietoa. (Hyvinvointisuunnittelija, hyvinvointityöryhmä, perusopetus)
- Nuoret
    - Perusopetus: päihdekasvatus opetuksessa, kasvuympäristön turvallisuus, hyvinvointivuosikello, sosaaliset taidot ja tunnetaidot, elämäntaitojen vahvistaminen, erilaiset kampanjat ja vierailijat, opiskeluhuollon rooli, yhteistyö huoltajien kanssa, EHYT-yhteistyö ja koulutukset oppilaille ja ammattilaisille, Bueno-rastiradat hyvinvointityöryhmän toimesta, koulunuoriostyö (perusopetus) Laadimme perusopetukseen oman ehkäisevän päihdetyön alasuunnitelman kytkeytyen koulun hyvinvointivuosikelloon. (perusopetus, nepsykasvatusohjaaja ja hyvinvointisuunnittelija).
    - Huoltajien rooli tärkeä: tarjoamme vanhemmuuden tukea, päihdetietoutta kohdennetaan myös vanhemmille (perusopetus, perhekeskus ja hyvinvointisuunnittelija)
    - Nuorisotyö: etsivän rooli, tilanuorisotyö, päihdetietouden lisääminen (hyvinvointisuunnittelija ja nuoriso- ja vapaa-aikasuunnittelija)
    - Alueellinen Ankkurihanke, jossa Ankkuritoimintaa ja -puhutukset kehitetään kohdentumaan päihteiden osalta alle 18-vuotiaisiin.

- Hyvinvointityöryhmä tarkastelee ehkäisevän päihdetyön teemoja säännöllisesti ja päivittää vuosittain hyvinvointisuunnittelijan koordinoimana suunnitelman. (Hyvinvointityöryhmä)
- Hyvinvointityöryhmä jalkautuu ehkäisevän päihdetyön teemoin eri-ikäisten kuntalaisten pariin.
- Kunnan toiminnoissa ja tiloissa edellytetään päihteettömyyttä ml. nikotiinituotteet. (Johtoryhmä, kuntaympäristöpalvelut)
- Jaamme päihteisiin ja päihdehaittoihin liittyvää tietoutta erilaisin tiedottamisen tavoin ja kanavin eri-ikäisille kuntalaisille. (Kaikki palvelualueet, kunnan viestintä)
- Ylläpidämme kuntaorganisaatiossa ehkäisevän päihdetyön osaamista koulutuksin. (Henkilöstö- ja hallintopalvelut, eri palvelualueet)
- Huomioimme ehkäisevän päihdetyön vuosittain talousarviossa esimerkiksi budjetoimalla koulutuksiin ja asiantutijapalkkioihin. (päävastuu sivistys- ja hyvintipalvelut, tilojen osalta kuntaympäristöpalvelut)

Mittarit:

Kouluterveyskysely

- Tosi humalassa vähintään kerran kuukaudessa (%)
- Raittiiden nuorten osuus (%)
- Käyttää jotain tupakka- tai nikotiinituotetta päivittäin (%)
- Kokeillut laittomia huumeita vähintään kerran (%)
- Huumeita helposti saatavilla (%)

Liitännäiset taustaindikaattorit

- Kokee voivansa keskustella vanhempiensa kanssa (%)
- Tuntee kuuluvansa kouluyhteisöön (%)
- Tuntee itsensä yksinäiseksi (%)
- Harrastaa vähintään kerran viikossa (%)

Alkoholijuomien myyntimäärän seuranta, ind. 2459.

Työikäisen ja ikääntyneen väestön osalta hyvinvointialueen kautta mahdollisesti saatava seurantadata ja kunnan oma osallisuustiedonkeruu.

Ehkäisevän päihdetyön verkostotapaamiset ja toiminta.

7. Suunnitelman seuranta ja päivitys

Hyvinvointisuunnitelmaa sekä eri väestöryhmiä koskevia osasuunnitelmia tarkastellaan vuosittaisen hyvinvointiraportoinnin sekä laajan hyvinvointikertomuksen yhteydessä hyvinvointityöryhmän toimesta. Suunnitelmat laaditaan valtuustokausiksi.

Tarkastelemme hyvinvointityön edistymistä myös täyttämällä vuosittain lomakkeen "Vaikuttavan hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämisen johtamisen laadun osatekijät -tarkistuslista", joka löytyy THL:n uudesta julkaisusta. (Opas hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen johtamisesta ja koordinaatioista kunnille ja hyvinvointialueille) Tällöin voimme myös arvioida HYTE-työn rakenteita ja toiminnan vaikuttavuuta.

Lähteet:

Alkoholilaki | 1102/2017 | Lainsäädäntö | Finlex

Asukkaiden mielen hyvinvoinnin vahvistaminen kunnissa ja hyvinvointialueilla, THL 2025

Ehkäisevän päihdetyön suunnitelma 2026-2029.pdf Keski-Suomen hyvinvointialue

Ehkäisevän päihdetyön toimintaohjelma vuosille 2026–2035 : Yhteisvoimin alkoholi-, huume-, tupakka- ja nikotiini- sekä rahapelihaittojen ehkäisemiseksi

HYTE-kerroin kunnille - THL

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen | Kuntaliitto.fi

Hyvinvoiva keskisuomalainen - Alueellinen hyvinvointisuunnitelma 2026-2029

Kunnan hyvinvointi ja elinvoima tarvitsee lakisääteistä ehkäisevää päihdetyötä, 2020

Kuntalaki | 410/2015 | Lainsäädäntö | Finlex

Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä | 523/2015 | Lainsäädäntö | Finlex

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä | 612/2021 | Lainsäädäntö | Finlex

Laki yleisistä kirjastoista | 1492/2016 | Lainsäädäntö | Finlex

Lasten ja nuorten liikuntakäyttäytyminen Suomessa: LIITU-tutkimuksen tuloksia 2024 Valtion liikuntaneuvosto 2025.

Liikkumisen, liikunnan ja urheilun tilasto- ja ennustekatsaus: Väestön liikkuminen, liikunnan harrastaminen ja toimintakyky. Valtion liikuntaneuvosto. 2025.

Liikuntalaki | 390/2015 | Lainsäädäntö | Finlex

Opas hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen johtamisesta ja koordinaatioista kunnille ja hyvinvointialueille

Osallisuuden edistäjän opas, THL 2023.

Suomen perustuslaki | 731/1999 | Lainsäädäntö | Finlex

Suomi liikkeelle - OKM - Opetus- ja kulttuuriministeriö

TEAviisari - Terveyden edistämisen vertailutietojärjestelmä

Terve Suomi –tutkimus, THL.

Toivakan kunnan kuntastrategia Paivitetty-kuntastrategia-2022-2030-Kv-07.09.2026-§-31.pdf

Tupakkalaki | 549/2016 | Lainsäädäntö | Finlex

Liite

Toivakka - Kuntakortti

Lähde: Keski-Suomen liitto ja Sotkanet.fi

Väestömäärä	2368
Väestöennuste 2030 ja 2040 (laskettu 2024)	2300/2233
Ikärakenne 2023	
Alle 15-vuotiaiden osuus väestöstä	18%
16–64-vuotiaiden osuus väestöstä	53%
65 vuotta täyttäneiden osuus väestöstä	30%

Lähde: Sotkanet.fi

Koulutustasomittain 2022	342,9
Huoltosuhde, demog. 2023	90
Taloudellinen huoltosuhde	158,8

Vahvuudet

- Hyvä maantieteellinen sijainti
- Elinvoimaiset kylät sekä yhtenäiskoulun lisäksi toimiva vireä kyläkoulu
- Turvallisuus, aito yhteisöllisyys ja yhteen hiileen puhaltaminen
- Hyvät luontoliikuntamahdollisuudet
- Korkea työllisyysprosentti
- Kolmas sektori tekee aktiivista ja laadukasta hyvinvointityötä
- Kunnan kokoon nähden riittävät vapaa-ajanpalvelut eri palveluntarjoajilta
- Pienen kunnan ketteryys (esim. lupa-asiat)
- Kuntalaisten mielestä Toivakassa parasta on turvallisuus, ulkoilu, luonto, Päijänne, hiljaisuus, yhteisöllisyys ja ystävälliset ihmiset
- Laadukkaat kunnan peruspalvelut, varhaiskasvatus- ja perusopetuspalvelut

Heikkoudet

- Eri organisaatioiden haavoittuvuus henkilöresurssin ja vastuiden kasautumisen vuoksi
- Ohjatun liikuntatoiminnan vähäinen tarjonta, soveltavaa liikuntaa ei juurikaan tarjolla
- Vähäiset omaehtoisen liikkumisen paikat ja vapaa-ajan oleskelupaikat nuorille
- Julkiset kulkuyhteydet edelleen heikot parannuksista huolimatta
- Sosiaali- ja terveyspalveluiden henkilöresurssi hva:lla.
- Monenlaiset hyvinvointialueen palvelut eivät ole kehittyneet esim. Seniorikeskustoiminta, senioreiden hyvinvointineuvola
- Pieni koko, pienet resurssit
- Yhdistystoimijoita ei ole isojen paikkakuntien malliin
- Toisen asteen oppilaitosten puute

Uhat

- Sosiaali- ja terveyspalveluiden häviäminen
- Sijainti Jyväskylän lähellä, loputkin palvelut karkaavat sinne
- Kolmannen sektorin haavoittuvuus
- Tekijät loppuvat eri sektoreilla kesken ja kuormittuvat liikaa
- Samat haasteet kuin muuallakin: esim. kuntalaisten liikkumattomuus / vähäinen liikunta haasteena
- Omaehtoiseen toimintaan nuorten liikuntapaikat vähäiset. -> ei saada nuoria liikkumaan omaehtoisesti ja fyysisen ja psyykkisen terveyden haasteet kasvavat
- Nuorten oleskelupaikat ovat vähäiset. -> pahoinvointi näyttäytyy erilaisilla nuorten epävirallisilla areenoilla aiheuttaen erilaisia uhkia
- Maahanmuuttajia vähän ->monikulttuurisuus säilyy vieraana ja jopa pelottavana

Mahdollisuudet

- Sijainti Jyväskylän lähellä.
- Alueellinen / kuntarajat ylittävä yhteistyö. Oikeiden yhteistyökumppaneiden kanssa on mahdollista saada paljon aikaan.
- Mahdollisuus reagoida asioihin ketterästi ja nopeasti.
- Lämmin yhteisöllisyys ja pienen kunnan edut houkuttavat muuttajia.
- Potentiaalia on kasvaa elinvoimaisena ja veto- sekä pitovoimaisena kuntana. Alhainen työttömyysprosentti verrattuna muihin Keski-Suomen kuntiin kertoo osaltaan kunnan elinvoimaisuudesta

Erityispiirteet

Toivakassa yhdistyvät luonnonläheinen asuminen ja monipuolinen harrastaminen lähellä Jyväskylää. Toivakan keskustassa ovat palvelut, niin kaupalliset kuin julkisetkin päiväkodista vanhustenhoitoon kävelymatkan päässä toisistaan. Edullisen tonttitarjonnan lisäksi Toivakan kunta tukee perheitä ja kuntaan rakentamista. Meillä on käytössä v. 2024 Raksaraha ja vuoden 2025 alusta Suomen suurin kotihoidontuen kuntalisä Muksuraha.

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen painopistealueet

- Lasten ja nuorten osallisuuden ja kuuntelemisen turvaaminen
- Lasten ja nuorten liikunnallisen elämäntavan edistäminen
- Lasten ja nuorten mielen hyvinvoinnin tukeminen
- Hyvinvointisuunnittelussa ja –raportoinnissa huomioidaan eri väestöryhmien hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen.

Lisätietoja: Satu Korhonen, 040 192 7817, satu.korhonen@toivakka.fi

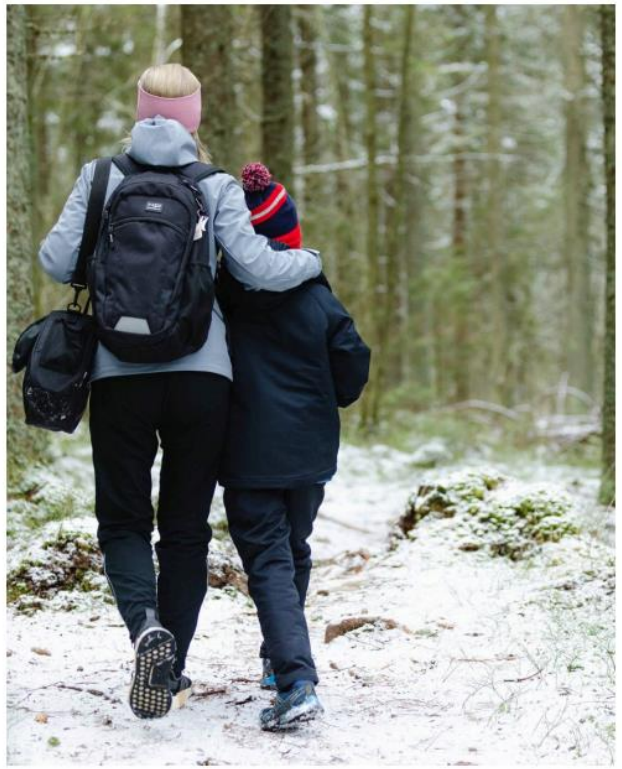
KESKI-SUOMEN HYVINVOINTI-ALUE

TOIVAKKA

Toivakka - Tilastot

Työ ja toimintakyky	Toivakka	Hyvinvointialue/ Koko maa
Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17–24-vuotiaat, % vastaavanikäisestä väestöstä 2022	7,9	7,3 / 8,3
Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet 25–64-vuotiaat, % vastaavanikäisestä väestöstä 2023	0,6	2,7 / 2,4
Vaikeasti työllistyvät (rakennetyöttömyys), % 15–64-vuotiaista (2023)	3,6	5,4 / 4,2
Työkyvyttömyyseläkettä saavat, % 16–64-vuotiasta 2023	6,3	5,7 / 5,2
Työttömien terveystarkastukset, % työttömistä 2023	-	9,2 / 8,3
Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet lapsiperheet, % lapsiperheistä (2023)	-	2,1 / 2,6
Työkyvyttömyysindeksi, ikävakioitu (2022)	103,7	108,3 / 100,0
Omaishoidon tuella kotona hoidettavat 75 vuotta täyttäneet vuoden aikana, % vastaavanikäisestä väestöstä ? (2023)	3,7	4,3 / 4,1

Lähde: Sotkanet.fi

Liikunnalliset elämäntavat	Toivakka	Hyvinvointialue / Koko maa
Lasten ja nuorten fyysinen toimintakyky (MOVE!-mittaus), % 5. ja 8. luokan oppilaista, joilla heikko fyysinen toimintakyky (2023)	34,4 41,4	34,4 / 37,0 37,9 / 40,1
Liikunnan edistäminen kunnissa – TEA, pistemäärä 2022	18	70/72
Ylipainon (ml. lihavuuden) yleisyys (%) 2 - 6 sekä 13-16 -vuotiailla (2022)	 - -	Koko maa 19,1 ja 24,8
Koulussa noudatetaan Valtion ravitsemusneuvottelukunnan kouluruokailusuositusta koululounaan ja välipalojen järjestämisessä, % alueen kouluista (2022)	100	81/70
Kuolleisuus tapaturmaisiin kaatumisiin ja putoamisiin 65 vuotta täyttäneillä / 100 000 vastaavanikäistä (2022)	-	110 / 90
Ei syö koululounasta päivittäin, % 8.ja 9.luo oppilaista, AOL 1. ja 2. vuoden opiskelijoista, lukion 1. ja 2.vuoden opiskelijoista (2023)	 10,6 - -	 33,0 / 38,0 32,2 / 38,8 22,5 / 31,4

KESKI-SUOMEN HYVINVOINTI-ALUE

TOIVAKKA

Toivakka - Tilastot

Arjen turvallisuus	Toivakka	Hyvinvointialue / koko maa
Kokenut vanhempien tai muiden huoltapitävien aikuisten fyysistä väkivaltaa vuoden aikana, % 4. ja 5 luokan oppilaista, 8. ja 9. luokan oppilaista, AOL 1. ja 2.vuoden opiskelijoista, lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista (2023)	11,5 - - -	14,0 /15,8 11,3 / 12,3 5,1 / 6,9 7,0 / 7,6
Oppilaitoksen fyysiset työolot häirinneet opiskelua, 8. ja 9. luokan oppilaista, % AOL 1. ja 2.vuoden opiskelijoista, lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista (2023)	14,9 - -	21,9 / 25,6 8,0 / 10,9 10,7 / 13,1
Syrjäytymisriskissä (ei työssä, ei opiskele, ei ole varusmiespalvelussa) olevat 18 - 24-vuotiaat, % vastaavanikäisistä (2022)	19,3	16,5 / 14,7
Vammojen ja myrkytysten vuoksi sairaalassa hoidetut potilaat / 10 000 asukasta (2023)	87,9	97,0 / 91,8
Yksinasuvat 75 vuotta täyttäneet, % vastaavanikäisestä asuntoväestöstä (2023)	46,9	45,0 / 45,3

Lähde: Sotkanet.fi

Mielen hyvinvointi	Toivakka	Hyvinvointialue / koko maa
Kohtalainen tai vaikea ahdistuneisuus, % 8. ja 9. luokan oppilaista, AOL 1. ja 2. vuoden sekä lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista (2023)	16 - -	20,6 / 21,4 15,7 / 18,0 17,8 / 21,1
Tyytyväinen elämäänsä tällä hetkellä, % 4. ja 5. luokan, 8. ja 9. luokan oppilaista, AOL 1. ja 2. luokan sekä lukion 1. ja 2. luokan oppilaista (2023)	88,5 62,2 - -	86,0 / 85,1 66,8 / 65,7 69,4 / 66,2 70,5 / 66,9
Mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöiden vuoksi työkyvyttömyyseläkettä saavat 18–34-vuotiaat, % vastaavanikäisestä väestöstä (2023)	1,9	1,9 / 1,8
Erittäin heikko osallisuuden kokemus % 8 ja 9 luokan oppilaista (2023)	-	11,7 / 12,3
Kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi, % 8. – 9. luokan oppilaista, AOL 1. ja 2. luokan opiskelijoista, lukion 1. – 2. vuoden opiskelijoista (2023)	23,4 - -	26,0 / 26,6 25,7 / 28,6 23,3 / 25,2
Kokenut vahvaa positiivista mielenterveyttä viimeisen kahden viikon aikana, % 8. ja 9. luokan oppilaista, AOL 1. ja 2. vuoden opiskelijoista, lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista (2023)	17,4 - -	23,6 / 22,5 27,0 / 25,0 28,8 / 25,3
Huolta herättävää päihteiden tai tupakka- ja nikotiinituotteiden käyttöä tai rahapelaamista, % 8. ja 9. luokan oppilaista, AOL 1. ja 2. vuoden opiskelijoista, lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista (2023)	- - -	6,8 / 7,7 17,7 / 18,2 4,7 / 7,2
Kulttuurin edistäminen kunnissa – TEA, pistemäärä 2023	39	65/71

Muut huomioitavat indikaattorit, joita kunta erityisesti haluaa nostaa esille:

Kaatumisiin ja putoamisiin liittyvät hoitojaksot 65 vuota täyttäneillä (ind. 3959) ovat olleet parina viime vuonna lähellä kuntien tavoitetilaa ja kuntien vertailussakin tuloksemme on ollut hyvä.

Muut huomioitavat asiat:

Meillä on hyvin vähän saatavilla olevaa indikaattori- tai kokemustietoa 2. asteen opiskelijoista ja nuorista aikuisista. TEAviisarin osalta/pohjalta on tehty kehittämistä ja sitä jatketaan tulevaisuudessakin.

KESKI-SUOMEN HYVINVOINTI-ALUE

TOIVAKKA

TOIVAKKA

Hyvinvointityöryhmä:

Satu Korhonen, hyvinvointisuunnittelija

Sirpa Orell-Pohjola, rehtori-sivistysjohtaja, kirjastonjohtaja

Minna Siltala, kuntaympäristöpalvelujen palvelusuunnittelija

Miia Pynnönen, ruoka-ja siivouspäällikkö

Maiju Rantanen, nuoriso- ja vapaa-aikasuunnittelija

Tiina Aihos-Määttä, päiväkodin johtaja

Nina-Maria Heinonen, viestintä- ja markkinointisuunnittelija